

Izhaja 1. dne vsakega meseca. Naročnina letno 18 L, posamezne štev. 1 L 50 st. — Uredništvo in upravništvo v Gorici, Corso Verdi 37. — Redakcija lista se zaključí 20. dne vsakega meseca. Rokopisi se ne vračajo

VSEBINA: Narodnim društvom — Jurca, Kako naj postavimo temelje znanstvenemu krajeslovju — Šola in dom — Potovalna udruženja — Društveni vestnik — Dijaški vestnik — Sport — Književnost

Podružnica Ljubljanske kreditne banke v Gorici,

Corso Verdi „Trgovski Dom“

Brzjavni naslov: Ljubljanska banka.

Telefon št. 50.

Centrala: Ljubljana.

Delniška glavnica SHS kron 50 milijonov. :: :: Reserva SHS kron 45 milijonov.

Podružnice: Brežice, Borovlje, Celovec, Celje, Maribor, Ptuj, Sarajevo, Split, Trst.

OBREŠTUJE vloge na knjižice po 4°/. Na daljšo odpoved vezane vloge po dogovoru.
NAKUP in **PRODAJA** vsakovrstnega tujega denarja. — **IZVRŠUJE** vse v bančno stroko spadajoče posle najkulantneje.

Uradne ure za občinstvo 8¹/₂ 12 in od 3 5. Ob sobotah pop., ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

Ženiti se hočem!

Saj zdaj imam na izbero pri

Breščaku

obilo lepega, cenega in solidnega

Pohištva

Gorica, Via Carducci št. 14.

ELIJA ČUK, - Gorica

Piazza Cavour št. 9 (levo) (prej Stolni trg)

Priporoča svojo bogato zalogo šivalnih strojev iz inozemskih svetovno znanih tovarn: »Piaff Gritzer«, »Kaiser«, »Köhler«, »Neuman«, »Dürkopp« in dunajskih proizvodov »Rast & Gasser«. Tvrška nudi odjemalki šivalnega stroja brezplačen pouk v umetnem vezanju (rikamiranju) na stroj. Bogata zaloga dvokoles »Puch«, »Stadt«, »Styria« in »Regent«, gramofonov. Pneumatike »Dunlop«, »Pirelli«. Delavnica in popravljavnica. Stara kolesa emaljira in ponikla v vsaki poljubni barvi.

Priporoča se najtopleje

Elija Čuk, sodni izvedenec.

Josip Štrukelj

Gorica, Piazza Cristo št. 1

priporoča sl. občinstvu v mestu in na deželi svojo

stavbno ključavničarsko delavnico.

Izvršujem vsa v to stroko spadajoča dela najsolidnejše in po najnižjih cenah.

Resnost!

Točnost!

ALOJZIJ PAHOR

Via Morelli 4.

Najmodernejša
• krojačnica. •

Specijalist za izdelovanje družabnih in
promenadnih oblek.

:: KAVARNA ::

„ADRIATICO“

v Gorici na Travniku

tik cerkve Sv. Ignacija.

Postrežba z izvrstno kavo in likerji
Dnevno najnovejši časopisi. Biljard,
šah, tarok itd. itd.

Za obilen obisk se priporočata

Nadig-Pečenko, lastnika.

:: DOBROZNAN ::
DOMAČ STEKLAR

ANTON KOREN

V GORICI, GOSPOSKA ULICA ŠT. 4.

Velika zaloga steklenic, kozarcev, krožnikov, skled, petrolejk, šalic, zrcal, nožev, vilic, stekel, naloženih porcelanastih predmetov, sploh vseh steklenih in porcelanastih izdelkov.

Bogata izbira okvirjev za podobe od preprostih do najfinejših. — Lastna steklarska delavnica. — Postrežba poštna.

Mihael Kozman

GORICA — V RAŠTELU ŠTEV. 27.

Občeznana trgovina s kuhinjskimi potrebščinami vsake vrste. — V zalogi so: Rešeta, škafi, orne, brente, sita, solnice, lesene žlice, pipe, stolice, nečke, sejalniki, koši, jerbasi itd.

Zaloga . . .
vinskih sodov

kadi, glinastih posod in steklenih predmetov.

Zaloga krogel za kroglanje iz najtršega lesu.

POSTREŽBA SOLIDNA. o o o CENE NIZKE.

NA DEBELO! :o: NA DROBNO!

Bruno Saunig - Gorica

Via Carducci št. 3 (nasproti Montu).

USNJE čevljarske in sedlarske potrebščine.

VRVI Tržaški biči, bičevniki.

PHSOVI Glavno zastopstvo Cavalier-Crema.

Sveče - Kadila - Vosek

Nakupuje čebelni vosek po dnevnih cenah.

NARODNIM DRUŠTVOM!

Bolj kakor kedaj preje potrebuje v današnjih socialno, gospodarsko in politično razdivjanih časih ljudstvo prave, čiste kulture, ki naj je dvigne iz temnih globin vsakdanjega prerivanja, in izkoriščanja v višine vsestranske popolnosti. Vse pereče kulturne, socialne in politične probleme je mogoče rešiti v splošnem zadovoljivo le tedaj, ako nas bo v tem prizadevanju podpiralo kulturno visoko stoječa množica naroda, ki bo na podlagi svoje naobrazbe in sile svojega razuma gradilo odpor vsemu, kar je gospodarsko, socialno in nacionalno škodljivo in krivično. Pot, ki vodi v boljšo bodočnost naroda in človeštva, je ljudska prosveta, ki zamore posameznika in celoto kulturno osamosvojití. Del vodnikov, ki naj bi pe-
ljali naše ljudstvo po tej poti, je zbralo akad. fer. društvo »Adrija« v Gorici, ki pošlje letos predavatelje na deželo. Vsako bližnje in bolj oddaljeno društvo, ki želi, da bi se eno ali več spodaj navedenih preda-

vani vršilo med njihovimi člani, naj se takoj obrne na gornje društvo, ki bo skušalo ustrezati do skrajnih mej možnosti. Predavatelji bodo na razpolago od 20. avgusta do 9. oktobra t. l. Vsako društvo, ki reflektira na kako predavanje, naj si izbere naslov istega in določi čas, ki se mu zdi primeren za predavanje. Društva naj čimpreje izrazijo svoje želje, da nam bo mogoče predavanja primerno porazdeliti.

Teme so naslednje: 1. Narodna higijena; 2. Kužne (nalezljive) bolezni; 3. Spolne bolezni; 4. O narodnem gospodarstvu (splošno); 5. Zadrugištvo; 6. Zemljiška knjiga. V bodoče bo taka in podobna predavanja preskrbela »Zveza prosvetnih društev«. — Ker pa ta sedaj še ne deluje, smo sklenili tem nedostatkom odprave na gornji način. Boli oddaljena društva bodo seveda sama morala nositi potne stroške tov. predavateljev.

Akad. fer. društvo »Adrija«.

OS. JURCA

Kako naj postavimo temelje znanstvenemu krajeslovju?

PAVO pišemo napačno Vipava po vplivu nemščine in laščine vkljub Erjavcu in Pleternišku ter ljudski govoricí iz katere se čuje celo Jevpava. Da je ime slovensko, ne izpričujejo le naši Japi in Japlji, zemljiška imena Japno in Zajepada in beloruska reka Iput, ampak izjemoma tudi zgodovina, ki pozna za Rimljanov reko Frigidus, po prihodu Slovanov pa to ime popolnoma propade, že Pavel Diakon ga ne pozna več.

Ali ste Dutovlje in Utovlje slovenski? Po mojem sta oba t starí obrazili, s katerimi ste tvorjeni osebni imeni priimka ali pridevka Dut in Ut, korena pa sta Du- in U-, iz katerih proizhajata po staroslovenskem ujevskem stopenjevanju tudi Davče in Avče. Primeri še češke Davke. V Bosni nahajamo Dujmoviče, Duvanjsko polje, Uvac in Avtovac. Sem bi spadal Avber, če pa tudi koroške Vovbre in dolenski Vavta vas, je težje reči.

Tolmin ima za svojo podstavo samo Tol-, dočim je -min sestavljeno obrazilo, o čemur se prepričamo iz srbskega imena Godomin, posredno pa iz številnih končnikov na -m, Budim, Radom in še številnejših sekundarnih končnic na -in. Koren tol nahajamo v jugoslovenskih imenih Tolič, Toljevac, Toljanovina, Tołojsavac in rečici Tolisi. V listinah

se glasi Tulmine. Zavreči je podmeno, da se to ime glasi pravilno Tomín in da je l vrinjen.

Kanin so naši starejši zemljepisci brez potrebe prevajali s Sivcem, ker jim ni bila znana sorodna slovenska nomenklatura kakor Kanji dol, Kanomlja, bosenske Kanje itd. Tu vstaja pred nami isti problem kakor pri Nanosu in Nomnu, ali ste debli Kan in Kam — istovetni ali ne? Ali smemo postaviti Kaninu ob stran naše raznovrstne visoke gore z imenom Kom, Komar, Komarča, kraški Komen in bosenski Kom in so li priimki Komelj, Komac, Komavec, Komavli sorodni s priimki Kanc, Kante, Kenič, Kenda in Kandus?

Oštri žid in Žida lokva nam kažeta isti izraz enkrat kot samostavnik, drugič kot pridevnik. Izpeljanka je Židilje. Ne morem drugače, ko da se spominim tu rak-rane našega krajeslovja, namreč Kobarida ali po Erjavcu Koborida, ki ga razlagamo v zvezi s Kobjo glavo in Kobdiljem ter Kobilo glavo. Kob, kobil in kobil so pridevniki, Kobila še posebej priimek (Jurij Kobila), kar priča za slovenstvo teh oblik. Ti pridevniki se vežejo z višinskimi imeni glava, dilj, v Bosni imamo tudi Kobilj do, kar se pa nanaša lahko na lastnika. Dilj, pri nas razviden iz Pre-dilja t. i. prekogorskega prelaza se glasi v romunščini ideal (hríb) in je po Miklošiču napol utihli in izgubljeni staroslovenski izraz, ki ga postavim ob stran našim štirim Devinom. Divači in bosenskemu Divošu. Vprašanje je, če je mogoč-orid kot samostojen krajevni izraz. Tolminci imajo belido namesto

belice ter Molido, o kateri poje Lovrenčič. Ar- in Or- pa sta tudi samostojna krajevna elementa, primerjajmo le priimka Ar-ko in Or-el ter razne Orlovce. Jugoslovensko ime Or-jen tvorjeno tako kakor Lovčen nam potrjuje resnični obstoj tega višinskega korena. Koborid poleg Kobdilja se mi zdi torej dovolj organska tvorba, ki jo lahko vzporedimo z Oštrim židom. Primeri še bosensko Or-an-jo planino.

Oštri žid bo značil pač Ostro brdo ali Ostri vrh, tedaj je tudi to ime gorsko. V njem vidim koren ži-, ki ga srečujemo podališanega v kraškem Žekancu in bosenskem Žepu (1531 m) ter v krajevnem pridevniku žini, iz katerega imamo razne Žingarice. Priimek Živec in Ži-ber-na. Tu se znova potrjuje — ber kot samostojna pripona, kar omenjam z ozirom na našo analizo priimka Abram.

Žingalica, Cingolica, Vintgar in morda tudi Cingraf, kako čudno in tuje zveni vse to in kdo more potrditi, da je vse to res naše? Moderna slovnica gotovo ne. Če pa gremo v gozde in gore in prislušujemo šepetanju starodavne govornice, čujemo ona divna imena: Dedendol, Kanji breg, dinji hrib, kobja glava, ki so zibelka našega nazivoslovja in ki jih moramo zbrati vsa. V svoji celoti imajo zopet slovotvorno moč in iz Kanjega brega nastane vas Kambrško. Prav tako pa nastajajo tudi omenjene prvotno pridevniške oblike Žingar, Vintgar, Cingol in njih izpeljanke.

Pisati bi moral celo knjigo, ko bi hotel spoznati in razodevati vse skrivnosti naše zemlje. Imel sem en namen, vzbuditi pravo slovensko zanimanje za stvar, ki je brez našega globokega zanimanja v važnih točkah izgubljena, in predočiti tudi manj vernim in jezikoslovni metodi nenaklonjenim, da je ta zemlja res naša. Bosanci takorekoč lahko kar prepisejo naš zemljevid in ne bodo občutili, da je tui. Vitovlie, Visoko, Ravna, Ravnica, Držnica, Oteležani, Kostanica, Žabljak, Pali, Trebevša, Bela, Dobrinje, Bistrica, Gabrovica, Paprač, Lupoglav, Brgud, Prosek, Dabar, Dabrica, Kuk, Ozren, Liubinja, Vrhpolje, Podbrdo, Jezero, Trnovo, Modrič, Lukavac, Repnik, to so njih imena, ki se z našimi vjemajo, da ne govorim o drugih ki zvenijo enako le za veččega raziskovalca kakor Pevlie in Pavino polje, ki spominjajo na našo Pevmo, Idhor in Jadar, ki dasta misliti na Idrijo, Tupkovići in Tuponari, ki sta druge Tupaliče. Iz nenapisane knjige naše preteklosti sem izbral in čisto problematično postavil sem najtežja po-

glavja in nihče ne more z gotovostjo in znanstveno zanesljivostjo določiti v njih natančnega pomena, tako da dospemo potom natančnejšega opazovanja in preiskovanja vkljub svojemu slovanstvu do čisto nasprotnega prepričanja ko Savini in Savinijanci. Obenem pa smo neomajno uverjeni, da hranijo naše gore in doline v svojih imenih čist in dragocen naroden zaklad, ki ga moramo dvigniti vsega. Vsadila ga je v našo zemljo ista velika slovanska moč kakor v Bosni, kakor v vsem slovanskem svetu, ki je rodila povsod, na severu in jugu, najrazvitejšo nomenklaturu.

Vseh slovanskih julijskih imen bo morda okrog 50.000, različnih okoli 10.000, torej za cel slovar. Kaj, ko bi vse to lepo gradivo zbrali slovanstvu v čast, sebi na korist? Šele potem bi bilo mogoče iti sistematično na delo, urediti snov, zasnovati sistematično, določiti oblikoslovje, sorodnost in razvojno stopnjo, razmerje do sosedne furlanščine in nemščine, predvsem pa do Slovanskih jezikov in — dulce in fundo — pretehtati tudi pomen krajevnih in drugih imen. Naše sedanje jeclianje in šepetanje bi postalo mogočen govor, kdo in kaj da smo, in nemogoča bi bila vsaka lažizgodovina o nas tudi v slučaju, da bi morali pasti. Navadno se pa rodi ravno iz take zavednosti novo kulturno življenje.

Naloga pripada v prvi vrsti Slov. Planinskemu društvu oziroma njenim podružnicam, toda njih delo dandanes ne more biti dovolj intenzivno in ne vodi do najmanjše vasi. Zato sem mnenja, da je »Prosveta« poklicana, da zbere vse gradivo, kar ji je omogočeno s tem, da ima že svojo organizacijo segajočo v vsak kraj in je torej mogoče obiranje krajevnih imen kar nasloniti na obstoječa kulturna društva. Po vzorcu, ki ga je svoj čas izdala »Slovenska Matica«, bi vsako društvo vpisalo v lastni »Seznam krajevnih, osebnih in zemljiških imen« imena domačih vasi, zaselkov in selišč, priimkov in pridevkov, niiv, travnikov, gozdov, planin, gor, rek, potočkov in studencev. Važna so imena na občinskem ali nekdanjem občinskem svetu, ker so stvarna z ozirom na to, da tu ni individualnih lastnikov. Iz parcelacije na občinski mapi se da sklepati, kaj je bilo prej in kaj kasneje razdeljeno med občane. En izvod seznama bi ostal v domačem društvu kot kulturna vrednota kraja, v prepisu bi pa imela zbrano gradivo vseh krajev »Prosveta«, ki bi je dala na razpolago raziskovalcem. Vzorec seznamov bi bil približno sledeči:

Ime kraja in zemljišča, gore, doline, reke, priimek, pridevek	Odgovor na vprašanje kje ime prebivalcev in pridevnik	Posebnosti o izgovarjavi	Splošen popis lege, vrste, tal, rašče in značilnih posebnosti pri krajih in zemljiščih	Kaj je znanega iz prejšnjih časov o tem kraju ali zemljišču? Odkod je prišel priimek če ni domač?	Ljudska razlaga in pripombe

Na koncu bi bilo še dodati, kako daleč nazajsegajo krstne matice, kje se nahajajo starejše, nadalje če je v domačem kraju kaj starih listin ali če se nahajajo kje drugje, katerega svetnika se časti v vaši zdej, katerega se je poprej, razvaline cerkev in gradov, sploh vse, kar je zanimivega za domačo zgodovino. Tudi bi bilo omeniti posebne besede in izraze, ki niso v književnem jeziku navadni. Zemljišče bi bilo treba res pregledati, obhoditi in popisati na mestu z ozirom na to, da služi v znanstvene namene, v občno slovansko razmotrivanje. Sicer imamo že zemljiške popise izza cenitve vojnih škod, toda ne vseh in premalo natančne za naš namen. V par letih lahko uresičimo idejo »Slovanske Matice«, nakar se začne pravo znanstveno delo, ki se more povzdigniti in izpopolniti le ob dovoljnjem gradivu.

Mi gremo torej organsko na svoje kulturno delo, kaj pa Italijani? Oni so že na delu in izpreminjajo naša imena po sledečih vrstah in stopnjah pretvarjanja in potvarjanja.

1. Italijansko ime se doči od slovanskega le po pravopisu. V to vrsto spadajo Sesana, Nabresina, Aidussina, Cosina, Erpelle. Italijanska oblika se giblje tu ravno na meji »mednarodno« dovoljenega in nedovoljenega in mogoče je zagovarjati stališče, da to niso potvorjenke, zlasti še, ko sega italijanska raba nazaj v dobo, ko mi še nismo imeli sedanjega pravopisa. Italijanščina pa je tu nedosledna, ker samo našega pravopisa ne vpoštevava, dočim se drugače dovolj vestno ravna po pravopisu drugih kulturnih narodov. V sovraštvu do črk č, š, ž se izraža čisto po nepotrebnem mržnja proti nam. Nemci so to stališče že premagali in obzir do Čehov in Jugoslovenov bo morda prinesel sčasoma pravo rešitev. Ignoriranje tujega pravopisa celo pri lastnih imenih znači zaostalost in neobjektivnost, ki se je mi ne poslužujemo več niti v ljudskem slovu. Raba treh za slovanske narode značilnih črk bi odprla italijanskemu narodu slovanska srca in če ne drugega, vsaj malo spoznanje slovanske abecede. Tako pa ostajajo te črke naš simbol in naša kulturna zastava.

2. Italijansko ime ima poleg pravopisa tudi končnico italijansko. Comeno, Prosecco, Tolmino, Sagrado, Contovello, Canale, v ostalem se sklada s slovanskim. To je deloma utemeljeno in odgovarja naravnemu razvoju; v italijanščini, ki nima prave sklanjatve, pa to ni neobhodno potrebno. Tu se kaže, dasi slabotno, že tendenca poitalijančevanja, ki jo moramo načelno odklanjati.

3. Italijansko ime svedoči očitno poitalijančenje z lastnim obrazilom po vzoru pravih italijanskih imen, torej Gorizia (po vzoru Venezia) namesto Gorica, Tomadio, Duttogliano, Rupino. Često izpremeni obnem tudi cele debelske glasovne skupine n. pr. Caporetto, Auremia (Vreme).

4. Italijanščina si izposodi tuje, nemško ali kate-rokoli spakodrano ime, zlasti če izvira iz kalke listine, da se le izogne slovanščini. Vzгляд Vipacco

5. Italijanščina prevede slovansko ime, če je le količkaj razumljivo in vztraja potem tudi pri napačnih prevodih. Piedicolle za Podbrdo, Monte nero za Črni vrh in za Krn, Monte Ucello za Vogel.

6. Italijanščina si ustvari neodvisno od slovenščine posebno nazivanje n. pr. Moccò za Dolinski Boršt, Timavo Soprano za Reko.

Savini opravičuje nove tvorbe kakor Duttogliano, Casleano, Seppugliano in slične s trditvijo, da so to nekdanja rimska imena na -anum, ki postanejo v slovenščini množinska na — je. V izpodbije te neosnovane trditve je najboljšje pokazati na organsko sestavo naših imen, kakor jo želimo dognati, torej Dutovlie — Davče, Kazlje — Očizla.

Vse potvarjanje je protikulturno, ker zatemnjuje stvarnost in resnico. Tvorbene vrste 3. do 6. je obsojati v vsakem pogledu, ker rodijo krajeslovno mostruočnost, tvorbe 1. in 2. pa z modernega kulturnega stališča, ki ne upravičuje več naravnega postopnega prilagojenja tujih imen, ampak zahteva objektivnost in medsebojno pravičnost. Morda pripomore naše kulturo delo do razbistritve in jasnosti na obeh straneh in bo mogoče izločiti več spornih točk. Sedaj še vladajo predsodki namesto spoznanja. Morda pripelje resnica s seboj tudi pravico.

Šola in dom.

Javno predavanje ljudskošolskega učitelja na roditeljskem sestanku.

SKRENO pozdravljeni vsi, ki ste se danes udeležili tega predavanja. V skrbeh sem bil, o čem bi Vam predaval. Končno sem izbral to, kar je vam našim dobrim materam najdražje, kar je vam, skrbni očetje, najljubše, kar je vam narodnim učiteljem najsvetejše. Ker vsi ljubimo naše otroke, bomo danes razpravljali nekoliko o njih vzgoji.

Družina in šola imata v svojih rokah naš največji narodni zaklad — našo deco, ki bode v najbližnji bodočnosti ustvarjala naš narod, ko izginemo v večnost mi — njeni predniki.

Pred sebičnim svetom in usmiljenim Bogom je največja dolžnost šole, da posveti vse svoje moči vzgoji in prosveti naše mladine, a najsvetejša in

najnaravnejša dolžnost starišev, družine, recimo doma, je oskrbovati srečo in blagor svojih lastnih otrok. Skrb za naše otroke je skrb za nas same, je naša narodna samoohrana, je najzveličavnejše delo za naš narodni obstoj — za našo lastno prihodnost. Najbolj živa domišljija nam ne more odkriti prihodnosti našega malega žilavega naroda. Ravno na njegovem ozemlju se je razvijala najpeštrejša zgodovina od predrimske dobe pred Kristusovim rojstvom do današnjih dni italijanskega združenja, kronanega s tlačanstvom našega polmilijonskega naroda, ki je odlomljena bujna mladika s slovanskega debla. Najbistrejši duh nam ne more naslikati jasne sodbe o tem, kar je stvarniškova roka namenila našemu rodu na tej odlomljeni veji, a to vemo z vso gotovostjo, da bi pomenilo našo narodno smrt, ako bi danes prenehali z vzgojo svojega naraščaja, ako bi danes zaprli naše šole, ako bi s krivo nenarodno, nenaravno in nemoralno vzgojo odtujili našo deco našim družinam, našim narodnim šegam in običajem, naši preljubljeni materini

govorici ter trgali iz njenih vročih src ljubezen do rodne zemlje, jugoslovanskega združenja in slovanske vzajemnosti.

Komaj preneha s svojim delovanjem posamezni človek v sklenjenih narodnih vrstah, že je na njegovem mestu drug bojevnik, ki nadaljuje njegovo delo. Usposobila ga je v to narodna vzgoja, dala mu je to moč narodna šola. Kaj je šola, to veste menda vsi — tudi oni, ki jo dovolj ne cenijo, — a jasne pojme o pravilni vzgoji ima le redko kdo med našim ljudstvom. Vsled tega vam hočem pojasniti, kaj je pravzaprav vzgoja.

Med vsemi živimi bitji je dete ob porodu najrovnnejši stvor, ki prihaja iz starnikovih rok. Ako ga mati, ki je po telesu nemočna, a po volji in ljubezni orjaška, prepusti usodi, mora takoj sfrleti nedolžna dušica v naročje angeljskih korov. Ne bilo bi več tu malega črvička, da ni tu prirojenega nagona k ohranitvi lastnega plemena, ki se pojavlja v vsakem človeškem, živalskem in rastlinskem bitju, ki se tako božanstveno udejstvuje v najplemenitejši in najsijajnejši materinski ljubezni. Ta naravni nagon o samoohrani imenujemo pri človeku materina ljubezen, ki v neskončni, brezprimerni nesebičnosti čuva svoje dete, bolj kakor zenico svojega očesa. O ti blažena materina ljubezen! Odsev božanstva si v mehki ženski duši, ko ustvarja potomstvo. Na kocko deneš svoje življenje, da podariš življenje malemu stvoru, ki bode nadaljeval življenje svojih ustvariteljev. Glej, ti močni — srečni oče! Na tega nežnega črvička je pokazal stvarnik s svojim prstom, da te bode nasledoval v človeški družbi, ko ti zgineš s te krasne prirode. To nežno, šibko bitje bo moralo uspevati z materinimi in tvojimi žrtvami; po kratki otroški dobi postane mladenič ali dekle — aktiven član človeške družbe ter prevzame svojo nalogo v življenju. Brez vodnika bi ostalo to bitje na najnižji stopnji človeške omike. Imamo življenske dokaze za to na samih sebi in ni nam jih treba še posebej navajati. Prvi ste stariši, potem ostala družina, dalje človeška družba, šola, cerkev, narod, država itd., ki vodijo majhnega človeka od prvih hipov rojstva do one dobe, da prevzame veliki človek svojo nalogo v življenju. Vse to združeno delo od rojstva do izvrševanja človeških dolžnosti pri vsakem človeku imenujemo njegovo vzgojo.

Duša najmanjšega človeka je pestro polje, na katerem rastejo grde in lepe cvetlice — dobre in slabe lastnosti. Ves vpliv na razvoj teh dobrih in slabih otrokovih lastnosti je toraj — vzgoja. Dobre lastnosti otroškega srca mora pravilna vzgoja razvijati, jim zalivati, pleti in jih negovati do najpopolnejšega značaja, a slabe lastnosti mora ovirati, zatirati, dušiti in ubijati, da ne vzrastejo v plevel in osat, ki pokonča ves otrokov razvoj do popolnega, npravstveno moralnega človeka. Popolna pravilna vzgoja pa je namen današnjega predavanja.

Vsi stariši in vsi družinski člani, vsa človeška družba in posebna naša šola moramo z vso skrbjo vzgajati iz naše nežne dece narod močne volje in plemenite, mehke duše, kateremu bodo smernice delavne roke, brihtne glave in čuteča srca. Ta končni cilj imejmo vedno pred svojimi očmi in prizadevajmo se, da se mu približujemo dan za dnevom z otrokovim razvojem do popolnosti, h kateri nas dovede prav urejena smotrena vzgoja. Ta je največja

sreča slehernega človeka, je najsilnejše bogastvo, najdragocenejši zaklad, katerega ne more uničiti nobena sila. Najlepšo, najdražjo dedščino dado svojemu otroku oni srečni stariši, ki so ga dobro vzgojili, oni so dali človeški družbi največji dar, kateri osrečuje sebe in svojece, svojo okolico in svoj narod. Slabo vzgojeno dete pa se razvije v bič, kateri neusmiljeno pretepa najprej svoje roditelje, potem svoje sosede, vso občino in večkrat tudi ves rod, dokler ga ta ne izobči iz svoje srede z groznim prokletstvom in narodnim izdajstvom. Zemeljski raj je ob vsakem tistem večeru v oni družini, kjer počivata srečni oče in blažena mati od težkega dela trudna v krogu dobro vzgojenih otrok na domačem ognjišču. Kateri stariši ne hrepene po tem raju? Vse blage matere — vsi dobro misleči in plemenito čuteči očetje sanjate in drhtite po tem rajskem življenju, a žal, da ne poznate poti, ki vodi vanj, ker ne poznate zlatih resnic pravilne vzgoje.

V devetindevetdesetih odstotkih prepuste naše družine vso vzgojo šoli in mnogi so prepričani, da je šola oni kraj, kjer dobiva otrok temelje za razvoj do vzornega značaja, ali pa šole sploh nič ne cenijo in smatrajo učitelja za navadnega kruhoborca. Učitelj sem že eno človeško generacijo in z vso resnostjo trdim, da so samo stariši — da je samo domača družina, toraj kratko dom prvi, ki močno vpliva in tudi trajno vpliva na otrokovo npravno vrednost in njegov značaj, a šola mu le dopolnjuje znanje in pomnožuje njegove umske zmožnosti ter mu le utrjuje značaj, katerega mu je vzgojila domača družina. Družina — dom je prvo in najpridnejše vzgajališče. Prvo vzgojo dobimo doma, vsesamo je s prvim materinim mlekom in srebamo jo dalje do dovršenega šestega leta, ko nehamo biti najsvoobodnejši, najsrečnejši in najbrezskrbnejši stvor pod edino kontrolo ljubečega materinega očesa. Sedaj prične šola s svojim parletnim delovanjem poleg trajnega in stalnega domačega vpliva, ki nas oklepa celo našo življensko dobo. Dom ima daljšo dobo in največ sredstev za otroško vzgojo na razpolago. Nobena oblast ni enaka očetovi, a nobena ljubezen ni tako sladka, tako nežna in tako silna kakor materina. Nikogar ne smatramo tako upravičenim, da nas kaznuje ali pohvali kakor lastne stariše. Nikdo nas tako ne pozna, kakor oni. Kar je v nas podedovanega, to imamo od njih, kar smo se naučili v domači družini, doma in zunaj doma pri sosedovih in v družbah, opazijo takoj, saj nismo izročeni nikomur v varstvo in oskrbo toliko časa na dan kakor starišem. Ali ni toraj opravičeno, ako zahtevamo od domače vzgoje več uspehov. Upravičeno je to in ne čudim se, da imamo na svetu mnogo moških a malo mož in zopet mnogo ženskih a malo vzornih žen, kajti naši stariši in naši domovi posvečajo premalo skrbi vzgoji svojih malčkov in pozneje večjih otrok radi podlega svetskega materijalizma in radi trdega boja za kos kruha. V mnogih slučajih je družina oziroma dom ovira pravilne vzgoje. Naše kmetsko ljudstvo je boljše poučeno o reji živine, nego o vzgoji mladine. Naši obrtniki se pode v potu svojega obraza za večjim zaslužkom, a nimajo časa za pravo vzgojo svojih otrok. Naše delavstvo se bori s svojim izkoriščevalcem, s kapitalizmom, a ne za boljšo bodočnost in najlažji razvoj vsega svojega socialnega boja v pravilni vzgoji svojega naraščaja. In naša pseudo-gospoda! Denar, bogastvo in izkoriščanje

svojega bližnjika jim je vzor, a ne otroška vzgoja. In naš proletarijat? Dajte mu kos kruha in še najbolje bode umel svoje zvanje! Res, redki so očetje med našim narodom, ki bi znali dobro vzgajati svojega otroka, a vsi, prav vsi znado natančno, kako bi se morali vzgajati drugi tuji otroci, ki niso njih. Kako lepo bi bilo, da bi znal današnji svet ceniti pregovor: »Vsak pometaj pred svojim pragom in povsod bo čisto!«

Naši očetje in naše matere — s častnimi izjemami — vzgajajo svoje otroke tako, kakor so nje vzgajali lastni stariši in tako prehaja v naše domove slaba vzgoja vedno po istih strugah in kako smemo upati na boljšo bodočnost, ker je sedanost tako mračna. Krenimo v druge struge in struje, da se zdani sedanost, da bo svetla prihodnost! Vzgoja naših otrok v domači hiši je danes prepuščena popolnoma materam in nepojmljivo je, da se za njo očetje skoraj nič ne brigajo v pehanju za kosom trdega kruha. Očetje, poskušajte se zvečer ustavljati v družini in razgovarjati se z otroci o dnevni njih zaposlenosti. Videli boste mnogo hib v svoji prirojeni bistroumnosti in gotovo najdete tudi pot k popolnejši ter pravilnejši vzgoji svojih otrok.

Že telesna vzgoja naših otrok je pomanjkljiva in to posebno v onih družinah, kjer nimajo niti matere dovolj časa, ako hodijo na delo v tovarno, ali pa se preveč pehajo za delom po polju. Mali otročiček leži največkrat močno povezan v povezu v lastni mokroti in joče v svoji nesnagi, lačen po ure in ure na dan. Po naših delavskih krajih je v tem pogledu bolje, ker so naše matere večinoma doma in gredo le očetje iskat kruha svoji družini. Največji reveži so oni mali zemljani, katerim pravimo dojenčki in jih doji mrtva steklenica s kravjim mlekom brez vsakega blagega čuvstva plemenite materine ljubezni. V mnogih slučajih — zdravniki trde, da so ti otroci vso svojo življensko dobo slabotni in umre jih 50%. — Mati, samo mati je poklicana po stvarniku in po naravi, da hrani t. j. doji in neguje svojega otroka. Izjema je opravičena le v slučajih bolezni in smrti.

Ko dete shodi, prehaja v nove nevarnosti. Stopica, lazi in plazi ti po podu, po dvorišču, tudi po cesti in prahu, ki je poln bacilov in bakterij, s katerimi okuži svoje nežne organe, ker vse maši v usta itd. Pade ti v lužo, v ogenj, v vodo, prijema ti v roke in obližuje predmete, ki gotovo niso čisti in tudi ne zdravi, kar prav nič ne odgovarja zdravstvenim pravilom. Ponesreči prav lahko pri svojem kobacanju in oboli, ker »angelj varh« je le pri skrbnem nadzorstvu ljubljene mamice vedno pripravljen obvarovati otroka vsake nezgode. Mati je najpopolnejši angelj varh in blagor otroku, ki ga ima vedno ob svoji strani.

Detje začne pahati prve glasnike iz nežnih ustec, veselo brblja prve zloge in klepeta prve besede. In kdo mu pomaga prav po otroško brbljati ter ga oponašati. Ravno nevedna mati, nepoučeni oče in njihju posnemajoči člani domače družine »pupcajo in papcajo« ž njim, kar je silno nespametno. Resno a ljubko, pravilno in nežno govori z otrokom že pri prvih govornih vajah, ker tisto otroško brbljanje in ponašanje je skoraj vedno povod, da zastanejo takšni otroci v pristni govoricni in slabo izgovarjajo vse težje glasnike n. pr. r — c — s — z — zamenjavajo z l — č — š — ž itd. Pravilno govorite s svojimi malčki tudi v najprvi dobi njih govornih poskusov.

Še je družinskih podedovanih grehov pred šolsko dobo pri vzgoji otrok in skrb naših predavaj bodi, da jih odpravljamo z najpopolnejšo doslednostjo. Snaga, proč z alkoholom, proč s tobakom, čisto perilo, umivanje telesa, odstranitev mrčesa — to naj so le opomini, da ne bode to predavanje o telesni vzgoji predolgo.

Pred šolsko dobo že začenja pravilna vzgoja, da s prvimi življenjskimi pojavi, kajti zgodnja pomladanska slana požge najnežnejše cvetje v otrokovi duši ter uniči najprej njegove dobre lastnosti v prvi kali. — Vtisi domače družine so za otrokovo bodočnost že v prvem letu njegove življenjske dobe odločilni in tako učinkujoči, da je treba ravno družini prisoditi največjo važnost v vsi mladinski dobi že pred hojo v šolo. Ako hoče pa biti dom dober vzgojitelj, se mora ravnati po vseh pravilih sistematiške vzgoje, kajti zgledi in navade, ki jih otrok opazi v domači hiši so temelj poznejšemu njegovemu razvoju in vsi šolski besedni nauki, vsa svarjenja, kazni, grožnje in prošnje, ne morejo paralelizirati škodljivega vpliva v domači družini v prvih dneh predšolske vzgoje. Vsak ud v obitelji mora pravilno izvrševati svoje ulogo. Oglejmo si toraj družinske člane in njih naloge ali vloge pri otroški vzgoji.

Glava je oče — kralj na Betajnovi. Absoluten vladar je v svoji družini, ako ni mevža. Ker jo hrani z žulji svojih rok in z znojem svojega čela, a tudi s čustvi svojega srca in duše ter z umom in voljo, mu že po naravi pripada prva uloga, da vodi družino in vse njene člane, da jim zapoveduje in naklada razne dolžnosti. Kjer gospodarji skrben oče, se izpolnjujejo njegova povelja brez ugovora, njegova volja je vsem v družini najvišja zapoved in ta zakon se izvršuje brez godrnjanja. Njegov zakonik je vodilo vsem tudi takrat, ko ga ni doma, ker je njegov pisatelj najvišja avtoriteta. Blagor takemu očetu, ki si je znal s svojim resnim delom ustvariti to stališče. A še sedemkratni večji blagor družini, ki ima takega očeta. Njegovi rodni otroci ga bodo posnemali in svojim lastnim dečkom bode vzor — zvezda vodnica v vsej življenjski borbi. In to se bo podedovalo od roda do roda. Oče, pravi oče pa me sme biti preostrogost, temveč z vsem, kar polni otrokovo dušo, sočustvujoča mila resnost. Sveta bodi njegova podoba vsem otrokom, ki se morajo zavedati, da bi bilo za toliko svetost nespodobno, da bi jo za lase privlekli iz tolike sijajne višine med svoje igračke. Dragi očetje! Bodite strogi a pravični, ker že najmanjši otrok se zaveda svoje krivde ali nekrivde, a najbolj boli nezaslužena kazen vsako bolj nežno dušo, a nikogar ne toliko kakor po krivem kaznovanega otroka. Nikdar ni prav kaznovati otroka v divji jezi v družbi s celimi litanijami grdih psov in še ostudnejših kletvic, ki niso lastnina našega lepega materinega jezika. Koliko surovosti je prišlo s temi tujimi kletvinami ravno v našo solzno Julijsko krajino! So pri nas možje in tudi že mlečnozobi paglavci, ki imajo za vsako dobro in slabo stvar takoj pripravljeno grdo največkrat tujo besedo, ki je najostudnejše bogokletje. In kaj celo? Poznam resne očete, sami in njih družba so prepričani, da so možakarji, ki se pa smehljajo z vso naslado, ako slišijo svojega triletnega sinčka, ki pahne čez svoja nedolžna usteca grdo psovko ali pa tujo kletev in to celo na račun skrbne matere, ki mi hotela ugoditi trmi

malega razposajenčka. Slišal sem že sam nebroj očetov, ki so hujskali in dražili svoje malčke z besedami, reci mami to in to, česar ne maram niti zapisati. Z leskovko bi bilo potrebno nabrisati take nespametne očete, ki tako že v rosnih mladosti igraje navajajo svoje ljubljence h grešnemu govorjenju, katero posurovi otrokovo blago čuvstvovanje in pokvari njegovo nežno srce. In včasih pri sladkem rujnem vincu! Malega štiriletnega ljubčka ali pa tudi ljublenko zaliva oče lastnoročno in zastruplja njegov nežni duh s strupenim alkoholom. Koliko smeha, koliko bahanja, ako otročiček zapoje v svoji omamljenosti klafarsko pesem, s katero hoče natrkani oče dokazati talent svojega malčka svoji družbi, ki je največkrat tudi že v rožcah.

Tam daleč nekje v deveti deželi — Bog me daj, da bi to bilo pri nas — poznam očeta — vdovca, da ne pusti svojega sina in svoje hčere niti v šolo in to iz edinega razloga, da on bolj brezskrbno čepi v gostilni. In taki vdovci — pijanci, kako krivo vzgajajo svoje otroke....! Žalostne slučaje vidimo v življenju, boli nas v resnici srce, ko zremo to gorje, ki pokvari nesrečne otroke, nad katerimi ne čuva več ljubko materino oko. Mnogo je takih slučajev med našim ljudstvom, katero že danes z vso gotovostjo trdi: »Boljša je za otroke, ako jim Bog vzame očeta nego ljubljeno mater!« In nehote moramo vsi priznati to žalostno dejstvo, ki tako globoko žali naš močni moški spol. Močni možje smo bahavi junaki, šibka ženska nas nadkriljuje pri otrokovi vzgoji. Prešel sem nehote na vzgojno moč matere.

Mati — mama! Sladko ime, — najslajše med nami zemljani. S klicem: »Oh, mama moja,« so umirali skoraj vsi junaki na bojnem polju in v vojaških bolnišnicah, med vso to nesrečno svetovno vojsko so zdihovali trpeči ranjenci in si hladili svoje trpljenje z istim božanstvenim imenom. Ali vrnimo se k vzgoji. Edino mati more streti takoj v prvi kali vse slabe otrokove duševne lastnosti, ki se pojavijo pri njenem ljubčku, katerega je povila v bridkih bolečinah in nepopisni sreči istočasno. Edino mati more v otroku negovati z največjim uspehom dobre lastnosti, ker jih more oploditi s svojo ljubeznijo in le ona zna s svojo milobo pospeševati njih rast, ker le ljubezen more pravilno vzgajati. Vsled tega napravi mati največ pri otrokovi vzgoji, ker največ ljubi. Brez ljubezni ni vredna najboljša vzgoja piškavčevega oreha. Niti 48 ur ne bi hotel več biti učitelj vaših otrok, ako bi jih ne ljubil, ker največji trpin, najrevnejši težak je oni vzgojitelj v svoji šoli, ki ne ljubi svojih učencev. Veselje in uživanje pa je vzgoja one mladine, katero ljubiš z vso svojo dušo, ker veš, da tvori narod tvoj, kateremu žrtvuje idealen učitelj vso svojo moč, vso svojo srečo, vse svoje življenje. Ali nazaj k najspretnjši učiteljici k — ljubeči materi. Mati — ti si otroku angelj! S kolikim veseljem, s kako utripajočim srcem se spominjamo mi odrasli resni možje onega blaženega bitja, kateremu je žarel obraz v plemeniti milobi, ko nas je blagoslavljal v svoji božanski ljubezni, ko smo iz njegovih blagoslovnih rok prejeli vsakdanjo telesno in duševno hrano ter ž njó vso srečo tega sveta. Do konca svojih dni, do slednjega diha hrani pošten človek v svoji duši cele gore ljubezni za svojo nepozabno

materjo. Blaga mati — ne vsaka mati — ima odločilen vpliv na otrokovo dušo. Ljubezen do roda in domovine, spoštovanje do vere, npravnosti in čistosti srca mora mati vzgajati v svojem otroku. Njen lastni zgled je poleg očetovega najmerodajnejši za otrokovo vzgojo. Ako ukazuje ali vzgaja oče, čuti otrok strogost njegove zapovedi, čuti, da je oče močnejši od njega in to vzbuja odpor v mnogih slučajih krepke individualnosti. Ako pa vzgaja ali opominja mati, opazimo tu takoj ljubezen in pod njenim svarilom prej klone otroška poljubna hrepeneča duša. Materina ljubezen silno oklepa svoje ljubljence: ona skrbi, dela, moli, strada, čuva cele noči, brezplačno streže, preliava lastno kri in toči za nje bridke solze, žrtvuje njim z žulji prihranjene in od ust pritrpane novce. Iz tolikih žrtev nam je sedaj jasna čast, katero izkazujemo dobri ljudje svojim nepozabnim materam do groba in ljubezen do nje gre tudi preko groba. Gorje otroku, ako mu ugrabi mater prezgodnja smrt in največje gorje mu, ako ostane na svetu sam — brez ljubezni. Gotovo zaide v zmote, pada vedno nižje v blatu razuzdanosti in pregrehe, ako ni nikogar, ki bi ga dvigal z ljubeznijo. Dajte nam boljših mater in dobimo boljše može! Do sedaj sem pel veličastno pesem vzorni materi in njeni popolni ljubezni. A, žalibog, imamo tudi slabe matere in imamo tudi slepe materine ljubezni. In tudi tem povem par besed, ne z namenom, da bi te moje besede padle na dobro plodno zrahljano njivo, iz katere naj zcvete prava, popolna, čudeže ustvarjajoča materina ljubezen, ki je temelj najboljša vzgoje. Naš najboljši slovenski pisatelj Ivan Cankar piše o teh čudežih vzorne matere-vdove sledeče: »Veliko prenese človek, to vem sam; par konj bi ne zvelklo tovara, ki ga nosi na plečih že otrok. Ali da se dá trpeti toliko in tako dolgo, kakor je trpela moja mati, je bil čudež, ki si ga še zdaj ne morem natanko razložiti. Žena je devetkrat močnejša od moža, mati pa devetkrat devetdesetkrat. Če bi rekel svoji materi, da naj mi za ped odmakne Ljubljanski vrh, zato ker preveč tišči na Močilnik, bi ga najbrže zares odmaknila. -- Bog daje materam čudne uganke. Na primer: Kako bi se pripravilo kosilo za osmero ljudi, če ni groša v hiši in če ne da štacunar niti soli na upanje? --- Kosilo je na mizi. Skrivnostno gre življenje dalje od dne do dne in se ne ustavi. Strma in grapava je pot, težek je voz; na vozu sede otroci, osmero jih je; jedo in pijo, smejo se in kriče; mati je vprežena; če bi se odpočila, če bi stopila prepočasi, bi ji švrknilo preko sključenih pleč: »Hej, potegni!« Tam kje pod visokim klancem omahne. Omahne in umrje. In še umreti jo je sram; zdi se ji, da je storila krivico tistim, ki so živeli od njenega življenja.« — Tako piše naš Cankar o materi-vdovi. In ali ni to res čudež? Ob 10. ni praha moke v loncu — groša v žepu — nič kredita v prodajalnici — kopica malih otrok je doma. — O poldne so vsi siti. — Materina ljubezen jim je skuhalo kosilo. To so vzorne matere in kar ločiti se ne morem od njih, darsi sem vam že pričel pripovedati o slabih materah in o slepi materini ljubezni.

Slepa materina ljubezen da svojim malim ljubčkom vse, kar hočejo imeti. Ako gre to malo težje, nakremži se malo dete na jok in s tem doseže vse, kar hoče imeti. To kremžanje se stopnjuje v jok,

trmo in samoglavnost. Ko doraste, spremlja svoje zahteve z vpitjem, da tudi s pretepom. Pri slepi materini ljubezni doseže razvajen otrok vse, kar mu koristi in največkrat tudi, kar mu škodi. Če se mu talkoj ne ugodi, dere se na vse grlo, teže na tla, brca z nogami in rokami, vsa hiša je pokoncu. Vsi prihite k malemu paglavcu, ga dvignejo v naročje, božkajo ga in tolažijo na vse pretege in slepa materina ljubezen mu s sodelovanjem vse družine maši v uste bonbončke, vinčka, culkrčka, zrelo ali nezrelo sadje — sploh vse, kar zapoveduje razvajeni razuzdanček. Mnogi v družini vedo, da je to pohujšanje, a vse zastonj, slepa materina ljubezen jih je oslepila in trdovratno se nadaljuje s to najbolj napačno vzgojo. V takem otroku vzraste krivo prepričanje, da vse doseže z vpitjem, kričanjem in jokom. Takšna vzgoja se pozneje pokaže v vseh mogočih oblikah najskrajnejše jeze, trme, svojeglavnosti in seveda odpove vsako pokorščino. Neubogljivost pa je tista grda lastnost, ki pokvari vsako vzgojo in napravi tisoče ljudi nesrečne za celo življenje. Neposlušen otrok postane trmast, prepirljiv in dozori v popolnega pretepača, preklinjevalca, najhujšega prepirljivca, katerega se ogiba vsak pošten človek. Delo začne sovražiti, nauči se pohajkovanja, zaide na slaba pota v hudobno družbo, lazi vedno po gostilnah v največji brezposelnosti in pada vedno globokejše v majhne in večje zločine, dospje konečno v zapor in ostane celo svoje življenje pravcati rokovnjač. Kdo ga je pripravil do tega? Slepa materina ljubezen. Verjemite mi spoštovane matere, da ni nikdo večji zločinec kakor taka slepa, nespametna mati, ki ne zna vzgajati svojih otrok. Izbirati vam je torej prav lahko.

Kakor ljubeč učitelj vaših otrok vas prosim prav lepo le eno: »Ne dajajte nikdar potuhe svojim otrokom, ker se to bridko maščuje na njih vzgoji.« Ako vam mi učitelji napravimo v šoli dozdevno krivico, stopite lepo k nam v šolo, povejte nam v dostojni obliki, a nikdar ne zmerjajte nas v navzočnosti svojih in tujih otrok, ker to je otrokom največje pohujšanje, ki se maščuje na njih samih. Tudi mi učitelji slikamo v šoli vse stariše za vzorne ljudi, a mamice za svetnice. Vsakemu pametnemu učitelju so pri vzgoji stariši najpopolnejši ljudje (tudi če ni to vselej res) in to naj bodo tudi vam učitelji v onih trenutkih, ko vzgajate svoje otroke. Podpirati moramo drug drugega pri vzgoji naše mladine in blagoslov ne izostane. Otroci se nauče po učiteljstvu ljubiti stariše in po roditeljih spoštovati učiteljstvo. Le oni pa, kogar otroci ljubijo in spoštujejo, morejo blagodejno vplivati na otrokovo srce in dušo, le oni znajo pravilno vzgajati. Ko pa pride med stariši in učiteljstvom do meporazumljenja, stopimo skupaj in z mirno, ljubezni polno besedo do naše dece se gotovo sporazumemo in blagoslovljen boče ta sporazum pri našem vzgojnem delu. Pri takem vzajemnem delu šole in doma zginejo iz naših vrst slepe matere, katere ne razumevajo pravilne vzgoje in naši očetje dobe več smisla za vzorno in vzgojno družinsko življenje.

Starišem pomagajo pri vzgoji mlajših otrok tudi starejši otroci. Nehote in nevede se tako zgodi v družini, kar samo ob sebi pride tako v življenju. Starejši otroci so mlajšemu v zgled, postanejo jim vzorniki (včasih dobri — največkrat slabi), učitelji, varhi, oskrbovalci, svarilci in kaznovalci, sodniki in biriti. a mnogokrat tudi zapeljivci in pohujševalci.

Nravstveni in umstveni napredek starejših otrok v družini vleče manjše za seboj; vsled tega morajo skrbeti stariši —, da najstarejšega otroka najboljšo vzgoje in najbolj skrbno poučujejo z vso natančnostjo. Ako je najstarejši otrok dober, priden, poslušen, odkritosrčen, delaven, blag, reden, snažen, pobožen in ukaželjen, potem prevzame starišem velik del pravilne vzgoje mlajših bratcev in sestic. In glej! Že narava je zato poskrbela, da vzgajajo vsi dobri stariši z največjo pozornostjo svojega prvorojenca ali prvorojenko. Mladostna ljubezen srečnih zakoncev se je običajno udejstvila v njih in mlada mamica in srečni oče se z vso ljubeznijo posvetita temu svojemu ljubljencu in skrbita zanj z vso natančnostjo — le žal največkrat do drugega krsta v družini, ker se potem ljubezen razdeli, a kljub temu se še vedno toliko udejstvuje vzgoja, ker iz mekega zdravega egoizma skrbita mlada roditelja, da si vzgojita pomočnika pri svojem vzgojnem in sploh gospodarskem delu. Priporočam vam torej iz vseh mogočih ozirov, posvetite največjo skrb vzgoji svojih prvorojencev, ker ako zaide ta na slaba pota, zaidejo vsi zaporedoma. Brat je bratu podoben v telesnem in duševnem pogledu, sestra je sestri enaka v vseh dekliških hibah in vrlinah, v vseh kretnjah in pri vsem mišljenju.

Velik vpliv na vzgojo ima vsaka družba. »Povej mi s kom hodiš in povem ti, kaj si!« Pazite torej, dragi stariši, kam hodijo in s kom se družijo vaši malčki že v zorni mladosti. Hudobnih in zanemarljivih sosedov ali sploh tovarišev naj se ogibajo in strogo jim prepovejte vstop v sosedovo hišo dvomljive vrednosti in v vsako sumljivo družbo. Še celo pri izbiranju hlapcev, dekel, pastirjev a najbolj pri izberi morebitnih pestunjev morate biti previdni, ker: »Ena garjeva ovca okuži vso čredo«, in »Eno gnjilo jabolko pokvari ves jerbas.«

Ples, posebno javen, je za šolsko mladino in sploh za premlade ljudi skrajno pohujšljiv ter po § 77. učnega in šolskega reda za šolske otroke prepovedan, kakor tudi vsak obisk gostilen, tudi kajenje in v uradni učiteljski konferenci v Gorici se je soglasno sklenilo: »Udeležba šolskih otrok pri javnem plesu v navzočnosti starišev ali brez njih naj se kaznuje z denarno globo kot policijski prestop.«

Učiteljstvo bi moralo toraj vse udeležence pri plesu strogo kaznovati, ako hodijo še v šolo, da celo priporočiti bi moralo take stariše v denarno kaznovanje oblastnijam. Ravno tako tudi gostilničarje in trafikante bi morali kaznovati z denarno globo, ako prodajo vino in tobak šolskim otrokom ali sploh mladini do šestnajstega leta.

Iz tega predavanja je pač jasno, da ima dom ali družina in sploh družba na vzgojo otrok gotovo večji vpliv nego šola. Ko dovrši otrok ljudsko šolo, ga stariši brž oddajo v višjo šolo, v službo, v rokodelstvo ali pa ostane na kmetih za domačim plugom. Za vaju in njih značaj se navadno mojstri brigajo prav malo. Vsak poskrbi le zato, da mu ne porabi preveč materiala in da ga hitro izkorišča pri delu. Kdo se briga za njegovo duševno izobrazbo? Kdo čuva nad njegovim značajem? Koliko nemoralnosti sliši v pogovoru z mladimi pomočniki in rokodelci. Redki so vmes, ki bi zato poskrbeli, da ti mladi tički ne poslušajo vseh fantovskih intrig in nemoralnih dogodkov. Še na domačega sina in na domačo hčer ne pazite, ko dovrši ljudsko šolo, a vendar je za njih čednostno in moralno vzgojo sedaj večja nevarnost nego v šol-

ski dobi. Šole ni več, da bi čuvala nad njimi. Knjiga bi deloma nadomestovala šolo, a redki so oni, ki jo vzamejo v roko. Knjig pa sploh si ne more nabaviti in priporočljivo je, da se vsakdo vpiše po dovršeni šoli v izobraževalno društvo in obiskuje ljudsko knjižnico, kar so v mnogih krajih osnovali plemeniti rodoljubi. In tu se nadaljuje prosvetno delo pri naši mladini. Žalostno je, da se v mnogih krajih vrača naša šolska mladina zopet v ono stanje, ki ga je zavzemala v prejšnjem stoletju, polagoma pozabi vse, česar se je učila v šoli in v mnogih slučajih postane zopet analfabetska. Koliko mož imamo v naši vasi, ki so znali pisati, računati in brati, a danes se znajo morda samo še podpisati v potu svojega obraza. V onih mladih letih, ko bi naša mladina najbolj potrebovala voditelja in vzgojitelja, jo zapusti šola in nikdo je ne vodi v življenjskih zmotah po potih poštenja. Kdo je kriv, ako iz pridnega šolskega učenca vzraste »baraba«, pijanček, neznačajnik i. t. d. Kdo je kriv, ako iz brihtne šolske učenke vzraste na javnih plesih koketna lovača, ki onesreči sebe, svoje stariše in svoj rod. Ljudska šola gotovo ne, dasi mora večkrat nositi to odgovornost pred svetom. Družba je to zakrivila, ker ni znal tega preprečiti dom. O ti nesrečni nezavedni dom, koliko gorja si ustvaril na svetu, ker ne poznaš svojega zvanja, ker se ne razumeš na pravilno vzgojo. Ta dom, to družbo moramo vzgajati rodoljubi vseh stanov, ako hočemo, da bode naš rod — narod poštenjakov. To podrobno delo je naše složno delovanje, ne pa histerične želje po politični strankarski nadvladi posameznika nad posameznikom. V tem pogledu pa nam priskočijo na pomoč izobraževalna društva, obrtno-nadaljevalne šole, kmetijski tečaji, ljudske knjižnice, poljudna javna predavanja, slovenska književnost in literatura, narodna pesem in poštena veselica i. t. d. Tako vzraste naš rod, tako vzgojimo narod poštenih značajev. Težko je v sedanjem svetskem močvirju vzgajati značaje, a moramo jih imeti in trde so besede, katere povem sedaj s svojo srčno krvjo. Nobeden narod ni vzgojil toliko narodnih odpadnikov — renegatov kakor mi Slovenci. Za ljubeznjiv pogled prodajajo naši možje svoje prepričanje in sladka tuja beseda je osula že mnogo dekliškega cvetja. Ravno sedaj v velikem tednu našega trpljenja nosimo svoj križ z vso združeno močjo, ne delimo se v sranke in struje, ne cepimo se. Vse družine, vsa društva in vsi stanovi dajte šoli in njenemu delu oporo, združimo se v pravilni vzgoji močne narodne volje značajnih rodoljubov, da zgine odpadništvo iz naših vrst, da ostanemo zvesti sinovi in še zvestejše hčere narodu in jeziku svojemu.

Moja vera v moč šolske in domače vzgoje ostane neomajna, ako delujemo pri vzgoji vsi z roko v roki: dom — šola — družba — cerkev — občina — narod.

Domača in šolska vzgoja morata biti edini. Oče — učitelj, mati — učiteljica, dajte svoje roke skleniti pri šolski vzgoji, ker brez tega pogoja je vse naše vzgojno delo streljanje proti toči. Človek ne vidi učinka, ne ve, ako bode delo blagoslovljeno.

Predstavljajmo si skupno podjetje — recimo za drugo, pri kateri dela vsak ud po svojih trmi. Kakšen

bô računski sklep takšne zadrage? Najno potrebna so pravila, treba je rednih posvetovanj, složnih sklepov, enotnega dela, enotne blagajnice. Vsak čin v zadrugi je obvezen za vse člane, katerim je edini vzor združni razvoj. In tako je treba tudi pri vzgoji enotnih temeljnih pravil, po katerih se morata ravnati dom in šola, katera so obvezna za družbo, cerkev, občino in narod. Vse naše delo je odvisno od sloge domače hiše in šole. Močni smo, sedmero močni v mladinski vzgoji, ako hodimo po isti stezi, poti, cesti. Ako si pa bomo nasprotni, podere dom, kar ustvari šola ali pa obratno. Govoriti bi mogli le o škodi, katero delamo svojemu rodu.

Stariši in učitelji morajo skupno uporabljati ista vzgojna sredstva pri naši mladini. Šola ima na razpolago sredstva, ki jih dom nima, a kateri učitelj ima na razpolago najmočnejše učno sredstvo — materino solzo? Zopet mati, neprestano se pojavljaš pri vzgoji in ti si njen temelj!

K sklepu pa ponovim svoje misli. Podpirajta se dom in šola povsod in vselej! Boj neizprosno vsakomur, kdor hoče rušiti vajino plemenito harmonijo! Sklenita nerazrušno zvezo za napad in obrambo! Ogibajta se vseh, ki gledajo vajino avtoriteto z zavidnim očesom! Spoštujta se prav iskreno, da bode vajin gojenec trdno veroval v to spoštovanje! Gorje mu, kdor ruši vajino vzajemnost! Vsak razumnik pospešuj njiju slogo! Zgradimo vsi njiju nerazrušljivost!

In zopet pravi nesmirtni Cankar: »Priatelj, globlje poglej! Ali ne vidiš odkod te nove sile? Življenje se drami v nižavah, ki so spale. Oči se odpirajo — iščejo moči, roke se iztezajo — iščejo ciljev.«

Narodove mase se dramijo, dvigajo svoje oči k pravi vzgoji, stezajo svoje roke k šoli in dviga se ponosna zgradba za bodočnost: »Dom in šola!«

* * *

O p o m n j a u r e d n i š t v a: Prosimo naše učitelstvo, duhovščino in sploh vse razumnike, da bi sestavljali slična javna predavanja o pravilni vzgoji, socialnih zadevah, narodnem gospodarstvu, o poljudni znanosti i. t. d. ter naj jih pošljejo naši »Prosveti«. Naša društva ali pa šolska vodstva naj potem prirede javna predavanja, povabijo naj ljudstvo v šolsko sobo ali večjo dvorano, pridružijo naj se jim še duhovniki in vsi domači razumniki. Izvolijo si primerno nalogo, pišejo po tozadevno predavanje Prosveti, preberejo ali pa ga prosto pripovedujejo domačim poslušalcem, otvorijo o tem razgovor in na ta način izobrazujejo v mirnem razpravljanju naše ljudstvo. Blagoslov ne izostane! Dvanajst lepih predavanj bi lahko na ta način priredili v vsaki naši vasi, kjer imajo učitelj, duhovnik in razumniki dobro voljo in osnovali bi na ta način temelj naši splošni ljudski prosveti. Umljivo, da je še najboljše, ako prireditelji sami sestavljajo aktualna predavanja, ki so za socialne in krajevne razmere dotičnega kraja najprimernejša. Sicer se pa dajo tudi naloge splošnega pomena prilagoditi razmeram dotičnega kraja. Na delo za ljudsko prosveto potom »Prosvete«!

Potovalna udruženja.

Počitnice bi naj bile samo velik dijaški praznik; počitnice brez vsakih vtisov in sprememb, samo brezdelje, bi bile prepuste in predolgočasne. One so tisti čas, ko nas veseli, da zamoremo udeležiti vse lepe in dobre naklepe, ki jih preje nismo mogli radi po manjkanja časa. Dijak, ki se hoče poglobiti in razširiti svoje obzore, si je svest, da mora biti počitniška doba tudi doba dela.

Ferije so zelo primeren čas, da se poleg drugega koristnega dela pobrigamo predvsem za zdravje in higijenično življenje, kar naj bi bilo glavno navodilo za počitnice. Kjer moreš, telovadi, če pa nimaš te prilike, ukvarjaj se s telesnim delom. Telovadba in delo pa je le del higijeničnega dela; drugi bi bil zavedna treznost, ali če možno abstinenca. Pomisli na gorje, ki ga je povzročil alkoholizem v našem narodu, ki je mnogokje zapravljal še tisto malo moštva in samostojnosti, kar mu je ostalo še iz časov tisočetnega robstva, vedi, da je alkoholizem v mnogih obmejnih krajih uničil našo odporno silo, potem boš uvidel potrebo temeljitega protialkoholnega dela in krepkega gibanja. Jedro čete protialkoholnih agitatorjev pa naj bi tvorila dijaška omladina, ki bi se iz ljubezni do nepoučenih mas in iz ljubezni do same sebe odpravljala alkoholu, da bo imela tem več uspeha. Koliko jih je ki so obsedeli v gostilni za večno in so bili poeti in talenti....!

Namesto v gostilno v pristo naravo! Udeležujmo se, kjer je le možno, športov in raznih iger, na vsak način pa izletov. *Najvažnejše samoizobraževalno sredstvo o počitnicah in najlepše razvedrilo obenem so potovanja.* Posebne važnosti še so potovanja po jezikovni meji. Tako potovanje je pravo študijsko potovanje, ima pa le tedaj svoj pomen, ako se zanj temeljito pripraviš s tem, da prečitaš razne spise o krajih, koder misliš potovati. Posebno pozornost je na takih potovanjih posvečati gospodarskim, socialnim, prosvetnim in političnim razmeram. Ker zahtevajo taka potovanja od potnika dosti zanimanja, pozornosti in znanja, je priporočati zanje večje skupine (10—20) pod vodstvom tovariša, ki pozna razmere dotičnih krajev. Uspeh takih potovanj, ki se je že obnesel, je 1. manjšine se vzpodbude k večji vztrajnosti in odpornosti v narodnem boju, 2. udeleženci so spoznali manjšine z lastno izkušnjo, kar je predpogoj vsakega obrambnega dela, v katerem pač ne sme biti dijaštvo zadnje.

Porabi počitnice, da dobro spoznaš ljudstvo, njegovo duševno obzorje, mišljenje in naziranje o vsem, kar se godi krog njega. Dušo naroda in njegov značaj najlažje spoznamo v narodu samem v občevanju z njim, z nabiranjem narodnega blaga in s studijem narodopisnih spisov. Vse to zamoreš uporabiti pri ljudskoizobraževalnem delu. Mnogo moreš koristiti v razgovoru z narodom našim potrebnim društvom, Šolskemu društvu, Dijaški matici, Počitniški Zvezi in mu vcepiti zanimanje za ta in podobna društva.

Dijaška iznajdljivost in samopomoč je ustvarila institucije, ki omogočujejo in olajšujejo po-

čitniška potovanja. Na Nemškem in Ruskem pripisujejo počitniškemu potovanjem toliko važnost, da je celo država skrbela zanje. Posebno pažnjo so že od nekdaj posvečali tej instituciji podjetni Čehi. Klub českých turistů se je zavedal kulturne naloge počitniškega potovanja bolj kot malokateri drugi. Že leta 1897 je prevzel nalogo, da preskrbi brezplačna ali vsaj cena prenočišča za dijake, ki potujejo o počitnicah po svoji domovini in izdal tudi svoj prvi seznam prenočišč. Kako ta naprava v polni meri služi svojemu namenu, je razvidno iz dejstva, da je vedno rastoče število obiskovalcev leta 1908 doseglo 10.491, ki so dobili v 249 prenočiščih 14.096 prenočišč. Klub je podpirala Praga in mnoga druga mesta, za temi niso zaostajali razni okrajni zastopi; klubove težnje je slednjič pripoznalo tudi naučno ministrstvo, ki mu je naklonilo subvencijo. Da je doživela potovalna organizacija v svobodni republiki še mnogo večji razmah, je samoobsebi umevno.

Koliko zmore vztrajnost in resna volja, nam nudi krasen vzgled organizacija, ki je i glede deljave i glede nastanka in razvoja nam najbližja, t. j. Djački Ferijalni Savez za celo Jugoslavijo v Beogradu. Iz neznatnega udruženja, ki mu po vsej pravici lahko pripisujem nemški izvor, se je razvil v mogočno zvezo, ki šteje letos 88 podružnic (sekcij) z nad 5000 rednih članov. Podpornih članov je imel »Savez« leta 1920 nad 1000, število pa je doseglo letos nad 3000. Načrti »F. S.« za prihodnje leto so veliki, udeležiti jih bo prej ali slej sigurno, ako se bo zanašal predvsem na samega sebe in svoje delo, četudi bo morda doživel razna razočaranja in nerazumevanja.

Nič čudnega ni, da se je dijaštvo v Jul. Krajinji poprijelo dela tam, kjer so morali njegovi predniki vsled vojne prekiniti. Popolnoma se je zavedalo, da se mora zanašati na samopomoč, videč velik pomen, a tudi uspehe, ki jih je imela in jih še ima potovalno udruženje. Leta 1921. je osnovalo Počitniško Zvezo jugosl. dijaške omladine iz Italije v Trstu in pričelo z agitacijo za novo ustanovljeno organizacijo. Izdala je seznam podpornih članov, kojih število obseza 83; tudi rednih članov ni štela ravno mnogo (c.a 200). Morda je temu krivo dejstvo, da ni mogla P. Z. lani razmahniti svojih sil, ker ni bila kot društvo pravno priznana, odkrito pa moram priznati, da je bila v veliki meri temu vzrok brezbržnost nekaterih — in žal — ravno precejšnjega števila tovarišev.

Letos je postala P. Z. odsek Akad. fer. društva »Adrija«, dobila je nekako pravno podlago in opaziti je v marsičem napredek. »Almanah P. Z.« je po obsegu štirikrat večji kot l. l., tudi po vsebini je mnogo ličnejši. Število članov je naraslo na 214, ki nudijo med počitnicami po eno ali več hran in prenočišč brezplačno. Slednje je jako razveseljivo dejstvo, ki nam jasno kaže, da je v našem ljudstvu dosti smisla za prepotrebno P. Z. *Napredek, spopolnitev in uspeh je odvisen predvsem od nas samih.* Priznati si moramo, da nismo povsem, bolj — vsi, izpolnili v tem pogledu svoje dolžnosti. Ne morem sicer predvidevati, koliko bo letos rednih članov, bojim se pa, da ne bomo napredovali, ampak nazadovali... Nujno prosim na tem mestu vso omladino, srednje- in visokošolsko, da se brez

izjeme priglasi kot član P. Z. (Članarina letno Lit 1'— »Almanah« za leto 1922. Lit 1'—)

V Jugoslaviji in drugod uživa dijaštvo razne olajšave na železnici ($\frac{1}{4}$ voznje), prost dostop v premogokope, razne rudnike, različne tovarne in podjetja; vse to je doseglo potom močne organizacije. Ne delam si v tem pogledu prav nikakih iluzij, a prepričan sem, da bi četa 500—600 ljudi dosegla vse drugačne uspehe ter bi želje in zahteve teh stotin imele mnogo večji efekt kot pa peščica 100—200 dijakov. Načelstvo P. Z. bo s svoje strani poskrbelo, da se P. Z. v organizatoričnem oziru spopolni, a treba sodelovanja vse naše omladine, dijaške in akademične. Zavedam se, da se ne more P. Z. kot odsek popolnoma razviti in razmahniti na vse strani, vem pa tudi, da ni vsa omladina pokazala onega zanimanja, ki je potrebno, da bi zmogli zaznamovati one uspehe, ki jih pričakujemo.

Pokazala se je potreba, ki se bo v bližnji bodočnosti še bolj živo občutila, osamosvojitve P. Z., ki je nujna posledica razvoja. Podoben proces je

opažati pri »I. S.«, ki je bil v začetku sekcija »Ekonomskega Saveza jugsl. Studenata«, a je kmalu postal popolnoma samostojno centralno udruženje s številnimi srednješolskimi in visokošolskimi podružnicami. Tudi P. Z. že organizira sekcije, deloma na šolskih zavodih, deloma pri akad. fer. društvih v Jul. Krajini. To razliko si moremo razlagati v dejstvu, da ne more imeti nobena centrala svojih podružnic zunaj države. Morda bomo že letos prišli vsi do prepričanja potrebe samostojne organizacije P. Z., če ne, je sigurno, da bomo vsaj prihodnje leto imeli čisto samostojno potovalno udruženje s centralo in številnimi sekcijami. Vsaka skupina in frakcija ima svojo sekcijo; brezdjelje v organizaciji kakor izven nje pa ni v diko niti enemu niti drugemu. Mislim, da se ne varam, ako pričakujem, da bo znala naša omladina vršiti svojo dolžnost napram P. Z., da bo pokazala ono zanimanje, ki je potrebno, če hočemo, da bo P. Z. dosegala svoj cilj. Popolnitev P. Z. in samega sebe naj bo naš vzor!

Josip Pavlin.

Društveni vestnik.

„Maryša“ v Kozani.

RALNO društvo« v Kozani priredi dne 20. avgusta veliko vrtno veselico z zelo bogatim sporedom. Pri prireditvi sodelujejo pevske zbori sosednih vasi. Med odmori svira polnoštevni orkester iz Biljane. Glavna točka prireditve je »Maryša«, igra z godbo in petjem v 5. dejanjih. Pri igri sodeluje 35 oseb. Po končani veselici se vrši prosta zabava s šaljivo pošto.

Igra »Maryša« je češkega izvora. Spisala sta jo Al. in V. Mrštik, poslovenil Fran Albrecht. Dejanje se vrši v neki moravski vasi. V tej igri nam podajata avtorja pestro sliko iz kmetkega življenja, opisujeta nam vse dobre in slabe lastnosti življenja na kmetih.

Vsebina igre je sledeča: Bogati in skopi kmet Lizal ima s svojo trdosrčno ženo Lizalko lepo in bogato hčerko Maryšo. Stara 20 let se zaljubi Maryšo v sosedovega sina Franceta. France je pošten in dober človek, s trudom svojih rok preživlja svojo staro mater Horačko. Le to »napako« ima, da je — reven. Tudi on ljubi Maryšo in samo revščina je vzrok, da se Maryšini stariši protivijo tej ljubezni. Usoda pa hoče, da mora France k vojakom, v veliko veselje Lizalu in Lizalki in v veliko žalost Maryši. Dve leti je France pri vojaki in to priliko porabi Lizal, da poroči svojo hčer z bogatim mlinarjem Vavro. Vavra je vdovec s tremi otroci, pijanec in živi jako razuzdano. Vsled pritiska vzame Maryšo tega človeka, katerega sovraži iz vse duše. Kakšen je zakon brez ljubezni nam slika 4. dejanje. Dve leti pozneje se vrne France od vojakov in tedaj zve, da je Maryša že poročena. Sklene se maščevati, toda ne nad Maryšo, ki ga še vedno ljubi, ampak nad Vavro. Neki večer pride France k Maryši v stanovanje. Sama je doma, Vavra je v gostilni in pije. Pregovarja Maryšo, naj ubeži z njim, kajti ne more več gledati, kakšno peklensko življenje da ima. Roti jo, naj pride ob

11. uri zvečer k zatvornici mlina in od tam da zbeži v Brno. Maryša se obotavlja, ker je že poročena in ne mara biti v očeh drugih — vlačuga. France pa ji zapreti, da pride ob belem dnevu v njeno hišo, ko bo Vavra doma, in tedaj naj se zgodi kar hoče. O tem sestanku zve Vavra. Ob 11. uri gre na prežo k zatvornici. In res, France pride. Vavra zgrabi za puško in strelja nanj, a ga ne zadene. France pravočasno ubeži. Maryši je bilo sedaj dovolj. Drugi dan zjutraj dá Vavri za zajutrak zastrupljeno kavo in tako ga uniči. V tihi noči nato zbeži s Francetom.

O veselici bomo poročali.

Veselica v Kojskem.

Vodovodno društvo v Kojskem je priredilo v nedeljo, dne 30. junija t. l., s sodelovanjem kojščanskega Godbenega društva in pevskega zbora veselico, — sicer ne pod vaško lipo, kakor se je glasilo poetično v časopisnih objavah, pač pa na lepem grajskem travniku.

Ljudstvo se je bilo nabralo iz bližnjih in oddaljenejših vasi lepo število. Menda je bila tombola ona privlačna sila, ki je vlekla množice kot magnet v lepo brisko metropolo.

Če govorim o lepem grajskem travniku, o lepi briski metropoli, ne morem talko govoriti o odru, s katerega naj bi nam donela naša lepa slovenska beseda. Oder? To ni bil oder! Takega odra vasi. Čudno neprijetno je človeka dirnilo: na desni v senci lep oder za godce — kot gospod s cilindrom, pred nami pod vročimi solničnimi žarki pa berač: oder za petje, igro, deklamacije. Zdelo se mi je, kakor da bi bilo vse: petje, deklamacije in igra samo za to, da opravičijo nastop gospoda s cilindrom. Tako me gre! Talko poniževati se naša slovenska beseda ne sme. Z odra naj lije smisei za lepoto in lepota sama v naše duše. Toda kako naj se to zgodi, ako nam oder že sam na sebi dokazuje, da prireditelji nimajo smisla za lepoto. Kako naj ma tekne jed iz mečedne, umazane posode in najsi bo v

posodi najboljši štrukelj? Na ta način naroda ne bomo privabili na svoje prireditve. To se je jasno videlo v Kojskem. Pričetek veselice je bil napovedan za 3. pop.: bila pa je že 5., a smo še vedno čakali na začetek. Seveda, ker ob 3. ali 4. ni bilo občinstva in ga je bilo tudi ob 5. pred pozornico komaj toliko, da se je izplačalo začeti. Na tisoče pa je bilo ljudi kasneje pri tomboli in plesu. Če oder ni nikogar mikal, ga je pripekajoče solnce naravnost podilo izpred pozornice.

Ob vsej tej nevolji se mi je srce razveselilo, ko je naposled vendar nastopil deček s deklamacijo in pevski zbor z lepimi pesmimi. Pred vrlim pevovodjo, ki ima kljub sivi glavi še vedno veselje in potrpljenje vaditi zbor in ga navaditi, da, celo dobro navaditi, snemimo klobuk in ga v požrtvovalnosti posnemajmo. Pevske točke so bile lepo izvedene. Žal, da sem se moral pri tej priliki zopet jeziti na oder, ki je onemogočil, da bi se bili mogli bolje uveljaviti za ženskim zborom stoječi tenorji in basi.

Tudi igra »Čista vest« je uspela dobro. Nastopili so sami otroci iz šolske dobe. Prav je, da se mladina seznanja že v zgodnjih letih z odrom in njegovimi skrivnostmi. Voditelji društev in njegovih prireditev imajo priložnost spoznati pri tem porabnost enega ali drugega mladega igralca in posvetiti njegovi nadaljni izobrazbi za oder potrebno pozornost. G.čna Pavlina Kumarjeva je s svojim uspehom lahko zadovoljna. Ako bi bila imela na razpolago več časa za vaje, bi bil uspeh gotovo še lepši.

Za deklamaciji male Sonje in njene sestrice Vlaste moramo biti g.čni Kumarjevi hvaležni. Mnogokod sem bil pri veselicah na deželi; enakomerno potekajo povsod, le malokedaj pride do kakega presenečenja. Ob nastopu male Sonje in Vlaste pa sem bil resnično presenečen. Prva je deklamirala Župančičevno »Begunka« in svetogorska »Mati Božja« (natančnega naslova v naglici ne morem navesti), druga pa od istega pesnika »Pogovor« (tudi tu ne jamčim za pravilnost naslova). Za eno in za drugo pesem je dala pesniku idejo vojna. Zato sta bili obe deklamaciji za naše po vojnih in begunskih grozotah prizadete ljudi prav primerni. Vsebina obeh pesmi je zelo lepa: naša slovenska mati se v begunstvu zaupno pogovarja z begunko s Sv. Gore, s svetogorsko Majko Božjo. Ista trda usoda je zadela obe. V drugi pesmi se pogovarja mati z detetom. Dete ji pripoveduje svoje sanje. Videlo je očeta, ki se bori v daljni zemlji, videlo je rano na njegovih prsih, majhno kot golobje oko. Iz tega očesa je prikipela solza in dete jo je odpoljubilo z ustnicami. Ali za njo je privrela druga, tretja, cel rožnivenec.... Dobro bi bilo, ako bi se bila poprej povedala vsaj vsebina druge pesmi, da bi bili ljudje neprikrajšano uživali vso to nebeškolepo poezijo. Obe, Sonja in Vlasta, sta lepo in pravilno deklamirali. Kdor jima je izbral pesmi in kdor ju je navadil, ima smisla za lepoto, je pesnik, tudi če ni napisal niti enega verza. Naj mu gre hvala za ta užitek in pozdrav tja preko meje...

Dijaški vestnik.

Poziv!

Koncem avgusta in prve dni septembra proslavi akad. fer. društvo »Adrija« v Gorici na najslavnejši način dvajsetletnico svojega obstoja. Ob tej priliki bo tudi izšla 1. sept. t. l. posebna slavnostna številka »Prosvete«. Obračamo se tem potom na vse člane, gg. starešine in prijatelje dijaštva, da nam pošljejo prispevke za to štef. do 20. avg. Sprejemali bomo vse članke in razprave, ki se tičejo nastanka, razvoja, napredka in delovanja »Adrije« od njene ustanovitve do danes: dalje vse, kar je v kakršnikoli zvezi z dijaškim gibanjem, nalogami in dolžnostmi dijaške in akademične mladine i napram sebi i napram narodu. — Upamo, da nam bo vsakdo pomagal po svoji moči, da zamoremo praznovati 20-letnico na najbolj svečan način. Prispevki naj se pošiljajo podpisanemu v Gorico. Via Ponte Isonzo 63. JOSIP PAVLIN.

Srednje in visokoškolskemu dijaštvu!

Načelnstvo P. Z. pozivlja vse dijaštvo, da se brez izjeme vsakdo vpiše v Počitniško Zvezo kot reden član. Članarina znaša letno eno liro »Almanah P. Z.« Za l. 1922 (ki je obenem legitimacija rednega člana za l. 1922) stane eno liro. Vsakdo naj pošlje znesek Lit. 2. — načelniku Pavlinu Josipu, stud. iur., Gorica, Va Ponte Isonzo 63, nakar takoj dobi »Almanah« na dom. Navede naj tudi mesto in zavod, kjer namerava študirati prihodnje leto. Tovariši in tovarišice na učiteljišču v Tolminu, ki so potom tov. Bevka, stud. phil., že poslali po 1 liro, naj dopošljejo še po Lit. 1.— za »Almanah«, ki ga jim takoj pošljemo po pošti.

Načelnik P. Z.

SPORT.

Društvena dirka kolesarskega društva »Vrtojba«, ki se je vršila dne 9. julija na progi Vrtojba, Miren, Doberdob, Ronki, Zagraj, Sovodnje, Standrež in Vrtojba, približno 50 km, je izpadla kaj častno za društvo, ki je edino delujoče na kolesarskem polju. Društvenih dirkač - kolesarjev je tekmovalo 8, od teh je došlo na cilj v maksimalnem času 6. Potek dirke je bil enoličen do Zagraja, kjer je Gorkič Emil iz prve skupine potegnil in pustil za seboj druge in nemoteno došel na cilj v 1 uri in 27 minutah, pet mi-

mut pred drugim Peric Leopoldom. Tretji je došel Peric Marko, četrti Gorkič Franc, peti Gorkič Pavel in šesti Devetak. S to zmago je postal Gorkič Emil društveni prvak. Organizacija je bila pomanjkljiva.

Mednarodni šahovski turnir v Londonu. — Dne 1. avgusta se je otvoril mednarodni šahovski kongres. Po kongresu se je pričel šahovski turnir. Na ta turnir so došli vsi znamenitejši svetovni šahisti, med njimi tudi jugoslovanski prvak Dr. Milan Vidmar.

Goriški sportni klub »Sparta« na tekmi v Sloveniji. Sportni klub »Sparta« je poslal dirkača prvaka Franca Široka na važno dirko Ljubljana - Bled. Izid dirke, katere so se udeležili prvi ljubljanski dirkači, je bil sicer časten za našega člana, a bi bil lahko bolj, toda slaba organizacija cele prireditve, pomanjkanje asistencije in na cilju grozovita zmešnjava, ker dirkači niso bili pravočasno obveščeni o izpremembi cilja, so bili glavni povod, da se ni mogel pokazati nas prvak v pravi formi. Vendar pa tretje mesto, ki si ga je priboril, za prvim Šolarjem in drugim Kosmatinom kaže jasno, da je činiteli, ki se bo moral pri bodočih dirkah upoštevati. Mi smo ponosni na uspeh, in želimo in pričakujemo, da nas bode zmerom tako častno zastopal.

Nogometna prvenstva v Evropi leta 1921-1922. Naslov prvaka za leto 1921.-1922. so dobili: Liverpool (Angleška profesionalna liga), Celtic (škotska profesionalna liga), F. C. Barcelona (Španija), F. C. Oporto (Portugalska), Servette Ženeva (Švica), Hašk (Jugoslavija), Pro Vercelli (Italija), M. T. K. (Madžarska), Wiener Sportklub (Avstrija), Beerschott (Belgija), Ahead (Hollandija), Boldklub - Kodaň (Danska), Red Star (Francija), Sparta (Českoslovaška).

Pri kolesarski dirki okoli Francije na 5.375 km v 15 etapah je zmagal Belgijec Firmin Lambot, ki je prevozil progo v 222 urah, 8 minut in 6 sek. Drugi je bil Alavoine (Francija), tretji Selier (Belgija), četrti Lenaers (Belgija).

Nov planinski dom na Vršiču. Kakor znano, je po razmejitvi Italiji pripadel »Dom na Vršiču«, ki ga je Kranjskogorska podružnica kratko časa pred izbruhom svetovne vojne postavila. Vsled zasedbe po Italijanih, ki so tam nastanili svojo finančno stražo, smo zgubili to lepo planinsko postojanko. Da se nadomesti ta izguba, je sedaj Slovensko planinsko društvo popravilo in povečalo Eriavčevo (prej Vossovo) kočo, ki leži na prijaznem holmcu tik pod sedlom Vršičem. To kočo, ki je bila popolnoma izropana, je čisto na novo opremilo in napravilo iz nje nov udoben planinski dom. Koča je otvorena in z vsemi potrebščinami založena. Oskrbnica je ga. Žmitkova iz Javornika. Eriavčevo koča ima veliko kuhinjo z novim štedilnikom, prostorno obednico in lepo verando ter šest ločenih spalnih sobic z 11 posteljami in tri skupna ležišča. Njena lega je naravnost divna; pogled po okoljujočih jo grebenih Mojstrovke in Prisoinika ter v dolino Pišnico in Krnico in na onstran dvigajočo se skupino Škrlatice je eden najlepših razgledov v naših Alpah. Tura je lahka, ker vodi iz Kranjske gore do kočne znamenite ceste, ki se je med vojno napravila do vrha Vršiča in v Trento. Iz Kranjske gore je le tri ure hoda. Ta novi planinski dom bo izhodišče za zanimive ture na Prisoinik, Mojstrovko in Razor in za prehod čez Rupe v dolino Planico ter na Jalovec. Laška finančna straža pri posetu vrhov ne dela ovir. Kakor slišimo, preredi Slovensko planinsko društvo tudi slavnostno otvoritev te svoje nove planinske postojanke.

KNIŽEVNOST.

V. F. Jelenc: 1914-1918. Spomini jugoslovenskega dobrovoljca. — Ljubljana 1922. Založila in natisnila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Strani 286; cena vezani knjigi Din. 24. Pravkar je izšlo pod gornjim naslovom zadnje, že posmrtno delo prerano umrlega časnikarja in feljtonista V. F. Jelenc, ki je doslej edino te vrste v naši literaturi. Pisatelj je odšel l. 1913 v Srbijo, kjer je živel nekaj časa kot državni uradnik, ob izbruhu vojne je pa stopil kot dobrovoljec v njeno armado ter preživel z njo neštete slavne pohode, katastrofalno, a epično veličastno pot preko albanskih gorovij v izgnanstvo, nato na solunsko fronto in od tod zmagojavni in triumfalni pohod, ki ni osvobodil le Srbije, ampak ustvaril tudi današnjo Jugoslavijo. Vse te dogodke nam popisuje pisatelj v zgoraj omenjenem delu s plastično živahnostjo in pesniškimi zanosom, ki mora globoko ganiti vsakega ter mu vzbuditi občudovanje do tega heroičnega naroda. Knjigo, ki je tudi važen zgodovinski dokument, bo gotovo vsak bral z velikim zanimanjem, zato jo lahko le toplo priporočamo. Založništvo je preskrbelo tudi okusno opremo. O knjigi priobčimo ob priliki daljše poročilo.

»Ljubljanski Zvon«, julijski zvezek, prinaša to-le vsebino: M. Murko: Slovenski jezik v Jugoslaviji. — Juš Kozak: Tehnica. — Stane Kosovel: Žalostna jesenska pesem. — Spomin na Marijo. — Ivan Lah: Angelin Hidar. — Janko Samec: Čakanje. — Ivan Albreht: Imel sem sen. — Anton Vodnik: Spokorna. — Mirko Pretnar: Cantus my-

sticus. — Ivan Zorec: Beg Bukovac. — A. Debeljak: Gustav Flaubert. — Aloiz Piket: Junak. — Mirko Pretnar: Pismo. — Književna poročila. — Kronika. — Nove knjige. — »Ljubljanski Zvon« stane na leto 60 Din za četrta leta 15 Din. Pozamezni zvezki po 7 Din. Naroča se pri »Tiskovni zadrugi« v Ljubljani.

»Reclams Universal Bibliothek«, »Prager Presse« predlaga, naj bi založništvo te knjižnice izdalo pred vsem antologijo sodobne češkoslovaške, jugoslovenske, ruske, angleške, italijanske in francoske lirike in proze.

»Veliki inkvizitor« v slovenščini. V 9-10 št. »Kresa« je izšel v dobrem prevodu odlomek iz Dostojevskega romana »Bratje Karamazovi« veliki inkvizitor, globoko zamišljena zgodba o Kristusovem prihodu v špansko mesto Seviljo v 15. stoletju

Novi nemški prevodi iz starejše ruske literature. Založništvo »Orbis« v Monakovem bo pričelo izdajati nemške prevode iz ruske literature. V prvi vrsti Puškina, potem izbrane starejše drame in lirične pesnitve. Nadalje bo izdajalo knjigo o ruski upodabljalni umetnosti in antologiji klasične ruske lirike.

Odg. ur. Rom. Cej,
»Narodna Tiskarna« v Gotici.